E O S.

Litterär Tidning.

N:o 18. Lördagen den 2 Mars 1839.

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Egaz Moniz.

Camoens III, 35—41.

Ej många dar derefter omkringrändes
i Guimaraes Kungens tappra son
utaf en tallös hop, hos hvilken tändes
en lust att hämnas allt det lidna hån.
Då lärarn Moniz, hvilkens trohet kändes,
gaf sig till gisslan. Fursten gick derifrån.
I annat fall till dödens land han tågat,
ty oberedd han dit sig hade vågat.

Ty när den trogne Egaz Moniz kände,
att ej hans herre någon undflygt fann,
han med det löftet till de Spanske lände,
att prinsen ger sig, gisslan vore han.
Då uppbröt hären, hvilken sta'n berände
och trodde så, att Egaz' bön var sann.
Men intet kunde ynglingen beveka,
att stolta frihetskänslans glöd förneka.

Och redan kom den förr bestämda dagen,
som Spaniens Konung väntat säkert städs,
att fursten ödmjuk, som på fältet slagen,
nu länsed svure vid hans värjas spets.
När Egaz såg, att nu han var bedragen,
(det kände ej de Spanske) otillfreds,
han straxt beslöt att offra ljufva lifvet
till straff för löftet, som ej uppfylldt blifvit.

Han då med maka och med barn sig reder,
att eden fylla, som förut han svor.
Att ömkan väcka, icke hämd, i kläder,
som trasor slitna, gick han utan skor.
"Om, bödelns rof, jag nu skall falla neder
ett offer för din hämd, o Konung stor!"
han sade, "färdig att för trotset lida,
jag skyndat hit med dessa vid min sida.

Se hit! Min maka, mina barn du finner
förutan skuld och brott beredda stå.
Om hämdens låga i ditt hjerta brinner,
de ädla varelser i döden gå.
Se här den brottslige din vrede hinner!
Hans hand och tunga gerna pröfva må
nu alla marter, alla dödar, plågor
torturens verktyg, bålets röda lågor,"

Som lifsförbrytarn står för bödelns blickar,
och ren tycks dra sitt sista andedrag,
och lägger hufvut neder, bönen skickar
till Gud och väntar blott på bilans slag;
så väntar Egaz nu, att Kungen nickar
åt bödeln, och i sig han fattar tag.
Men när nu fursten Egaz' tro betänkte,
af mildhet, nåd, ej hämd hans öga blänkte,

O du, den trognaste vasall af alla,
som Portugal i fordna tider födt.
Ej han, som lät de skurna öron falla,
mer gjort, när han för Persers Kung har blödt.
Ändock Darius lät sin klagan skalla
ur hjertats djup: "om detta icke mött
min vän," han sade; om han oskadd blifvit,
jag tjugo Babel gerna hade gifvit.

Études sur les sciences, par J. C. L. Simonde de Sismondi. Paris 1836—1837. 3 vol. 8:o.

(Forts. fr. föreg. N:r.)

"Wi hafwa förkastat demokratien eller folksouveraineteten, fattad såsom en motsats till regeringen. Wi erkänna deremot nationens souverainetet, då man med nationen förstår både de befallande och de lydande, och fordra således, att man äfwen skall inrymma folket en del i styrelsen, emedan det annars blir förtryckt och moraliskt förnedradt. För att ingifwa folket intresse för de allmänna angelägenheterna, bör man låta det deltaga både i den werkställande, lagstiftande och dömande makten. Dessa statsmakters påstädda oberoende af hwarandra anse wi för

öfrigt snarare såsom ett i flere berömwärda statsförfattningar existerande factum, än såsom en allmän grundsats, ty wi känna äfwen andra goda statsförfattningar, i hwilka deßa makter warit sammanblandade. Det är lagstiftarens pligt att beskydda den arbetande klaßen, som utgör den utom all jemförelse största delen af en nation. Han bör skänka den sådane politiska rättigheter, som, utan att beröfwa den för mycket af deß tid, likwäl äro tillräckliga att öfwerwinna deß tröghet och ingifwa den deltagande för fosterlandets wäl. Till detta ändamåls winnande känna wi intet bättre medel än communalinrättningar. Communen, som är det sanna fäderneslandet, det ursprungliga samhället, statswetenskapens och patriotismens stora skola, bör i första rummet ädraga sig menniskans uppmärksamhet och tillgifwenhet. Lagstiftaren bör derföre aldrig beröfwa den deß lifsprincip, äfwen om folket sjelft skulle wisa en afgjord böjelse för centralisationen. Likasom folket genom communen bör deltaga i den lagstiftande och werkställande makten, så bör det genom jury-inrättningen deltaga i den dömande. Denna priswärda inrättning alstrar wördnad för lagarne och kärlek till rättwisan hos alla samhällsklaßer, som i den deltaga. Will man se den i deß renhet, skall man dock studera den i England och Amerika, ej i Frankrike, hwarest den genom rättegångssättets brister mißlyckats. Slutligen anse wi det wara folkets rättighet ej mindre än deß pligt att wara bewäpnadt och inöfwas till att strida. I den militäriska subordinationen skall man söka garantien mot folktyranniets wådor."

"Sådan är den makt, som folket bör äga. Men souveraineteten, ha wi sagt, tillkommer endast national-förnuftet. Skall detta kunna utöfwa sitt wälde, så måste först den allmänna opinionen bilda sig och winna stadga. I fria samhällen sker detta dels genom den sjelfmanta discußionen mellan alla dem, som rigta sina tankar på de offentliga angelägenheterna och dels genom den officiella discußionen inom nationalrepresentationen. Ju friare en stat är, af desto större wigt är den sjelfmanta discußionen. Hon yttrar sig på mångfaldigt sätt: i folkförsamlingar, klubbar, böcker, journaler. Den officiella discußionen winner mycket på att i förwäg upplysas af henne. Då nationens representanter äro församlade, böra de betänka, att likaså nödwändig som striden mellan de olika opinionerna är till liusets upptändande, likaså förderflig är paßionernas sammandrabbning, som endast alstrar oro och förwirring. Men, ty wärr, hafwa i wåra dagar mißtroende, bitterhet, förolämpningar och smädelser öfwergått från preßen till tribunen. Man säger att en fri preß är frihetens fastaste stöd; och fast man ej får glömma att det är preßen sjelf, som förer detta språk, så måste man medge att hon har rätt. Wälgörande är hon likwäl endast i den mån som hon befrämjar sanningen. Allt hat, allt mißtroende, som hon uppwäcker, är en olycka för samhället, hwars högsta göda är enighet och frid. Regeringen, wanligen mild och wälgörande då hon understödjes af förtroendet, blir sträng och wåldsam, då hon wet att motstånd möter henne wid hwarje steg. Emedan tryckfriherens inskränkning alltid företagits för maktens skull, så har allmänheten betraktat hwarje sådan inskränkning såsom en tyrannisk handling, men alla pressens anfall mot makten deremot såsom bewis på mod och frihetskärlek. Man har sirat pressens häftigaste declamatörer såsom hjeltar. Emellertid har största delen af dessa hjeltar uppgjort räkningen med förläggaren. De wißte att epigrammet, satiren och carricaturen fäldes bäst, och tidningarne hafwa utan twekan uppoffrat fäderneslandets lugn, discussionens frihet, nationens heder och trygghet i anseende till främmande makter, för att winna abonnenter. Will pressen upprätthålla sin frihet, som för samhället är af så stor wigt, så bör yttrande-rätten rigtas emot saker ej emot person, hwars rättighet till lugn och heder ej får uppoffras. Man har sagt att den offentlige mannen måste uppgifwa sina anspråk på dessa personliga rättigheter. Men är man då så säker på att nationen skall finna sin fördel wid att endast för detta pris betjenas? Erfarenheten tyckes wisa, att medan denna förföljelse aflägsnar de ömtåligaste från den offentliga banan, wänjer hon de öfriga blott wid att trotsa. — Slutligen upprepa wi, att national-representanterne böra wara genomträngda af den tankan, att den werkliga beslutande rätten ej tillkommer dem, utan den allmänna opinionen, sedan denna blifwit tillräckligt upplyst, för att bilda den allmänna förnuftiga wiljan".—

Utrymmet tillåter oß ej att meddela några prof på författarens åsigter af den werkställande makten uti monarkier och uti republiker, af det aristokratiska eller conservatifwa elementet och af folkens dels gradwisa dels revolutionära framsteg i frihet; men wi äro öfwertygade att ingen, som gör bekantskap med boken i deß helhet, skall finna skäl att ångra det.—

— — ll.

En Ästhetisk Blick

på

Träden. *)

Hwaruti består trädets skönhet? — I det att man ser en så stor sak wara så lätt. —

Ehrenswärd.

Wid åskådandet af Naturens fria skapelser erfar man en känsla af lugn, ehuru djerfwa de än stundom äro och detta utgör en icke owäsendtlig del af naturskönheten. Menniskowerk kunna stundom bliswa sköna på ett alldeles motsatt sätt, nemligen så att de erbjuda för ögat ingen säkerhet, men stå likwäl orubbade mot elementernas raseri. Wi beundra i det menniskodjerfwa en seger öfwer elementerna, men en seger förutsätter alltid en strid och wi känna derföre en wiß fruktan för den slutliga utgången; i det naturdjerfwa åter beundra wi harmonien med elementerna. Ty naturen bildar sina alster småningom och under de andra elementernas gradwisa inwerkan, så att under sjelfwa bildningen blir förstördt så mycket som kan förstöras, och menniskan behöfwer sällan hjäna för annat än sina egna händers werk. Denna säkerhet hos naturen är dock stundom endast skenbar och deremot i menniskowerk icke skenbar men werklig, emedan menniskan i sjelfwa werket grundar sitt arbete på lika säkra ehuru dolda naturlagar. Sålunda häpna wi för en liten spång, slagen öfwer ett brusande wat-

*) Red. önskar få mottaga flera uppsatser af den okända Förf. till deßa snillrika fantasier, som förråda lika djupt natursinne som magt öfwer uttrycket.

tenfall, ehuru wi weta att den skall bära oß, men wi gå med trygghet under Niagara-fallets wäldiga wattenmaßa, emedan den är uppburen af en ännu wäldigare klippa, ehuru wi weta att denna hwad stund som helst kan braka ned. Wi se med en slags fruktan på det sneda tornet i Pisa, men en Ek som hänger sig utöfwer en brädstört klippa bekommer oß ingenting. Skola wi wid betraktandet af menniskans skapelser förblifwa lugna, så måste det ske genom förståndets raisonement, då deremot sjelfwa instincten tryggar oß wid betraktandet af naturens.

Trädet är en af naturens djerfwaste skapelser; det stiger upp på en smal stam wch widgar sig sedan åt alla håll på ett sätt, som tyckes trotsa alla tyngdlagar, men likwäl erbjuder det för ögat full säkerhet; det utwisar kraften och orsaken, som håller till och med deß minsta blad uppe. Wi se icke allenast att trädet står utan att falla, wi se äfwen hwarföre det står, och deruti ligger en stor del af deß skönhet. — Ett träd är den skönaste förebild för sättet att systematiskt behandla en sak. Det lemnar åt hwarje gren och hwarje blad fullkomlig frihet att på sitt eget naturliga sätt utweckla sig, men också icke en härsmån längre. Man finner icke på den lummigaste Bok twenne löf, som äro lika tecknade, och likwäl kan man icke der finna ett enda, som ej är ett Boklöf. Icke heller förlora de sitt nödwändiga sammanhang med sin grund, och wi kunna med lätthet från den finaste strängen i ett blad leda oß tillbaka till roten.

Wi wilja betrakta några, — heldst Swenska — trädarters försök, att på olika sätt lösa sitt problem.

För att börja med Eken, som åtminstone inom Sverige tyckes hafwa tillwällat sig rangen af trädens konung, så är han ett mera starkt än djerft träd. Hans till färg och form wackra löf äro till mängden snarare torftiga än ymniga; men han har en förmåga att ordna sitt löfwerk i de wackraste och widsträcktaste partier, så att hans — jemförelsewis med andra träds — tjocka och knutiga grenar icke synas öfwerflödigt tillagna. I wårt nordliga klimat har han dock ofta ett något förwärt utseende; bland annat den owanan att låta stammen straxt innan utgreningens början blifwa tjockare än den är wid roten, hwilket åstadkommer klumpighet eller osäkerhet för ögat; ty om gren-systemet är rigtigt, så skall det hafwa den afsmalnings-proportion, att alla grenar synas liksom utspjelka de från en jemntjock stock; d. w. s. att om jag i hast kunde göra trädets grenar mjuka och kunde med en stor hand taga om stammen nertill och draga så uppåt, så skulle jag få en rak och öfwerallt lika tjock colonn. — Characteristiskt för Eken är att han utgör i sig sjelf ett helt, så att han är nästan wackrast då han står ensam, då deremot de flesta andra träd taga sig bäst ut i grupp.

Om wi kalla Eken trädens konung, så wilja wi kalla Boken deras drottning; ty den förre är en wärdig mannens representant och den sednare qwinnans. Eken intager oß genom sin styrka och oböjlighet; Boken genom sin smärta stam, sina smidiga grenar och sitt i de yppigaste former swällande löfwerk. Huruwida man föröfrigt i detta fall skall widkännas benämningen det "wackra könet," är twifwel underkastadt, om man betraktar hwardera trädet för sig; deremot medgifwa wi att en Bok-skog är någonting i trädwäg oemförligt. — Boken har ännu en af qwinnans egenskaper, hwilken beröfwar honom liksom hennе mycket af deras behag — det är jalousien. De täta löfwen tillåta nemligen icke att deras älskling solen kastar någon strålande blick på marken wid bokens fot, utan jorden ligger der swart och obewäxt; man kan således icke på en fin gräsmatta ligga och ninta i deß skugga, hwilket otwifwelaktigt är den fördelaktigaste synpunkt från hwilken man kan betrakta ett träd. —

(Forts.)

Litteratur.

Swenska Kyrkans historia. Af H. Reuterdahl. Förra bandet. Lund, Berling, 1838.

(Forts. fr. N:o 13)

— — — *) "Att critiskt undersöka den äldsta Swenska kyrkhistoriens material och meddela icke blott undersökningarnes resultater utan ock deras gång och utweckling, har för det närwarande warit författarens hufwudsyfte. Han har trott detta till en början wara mera behöfligt än äfwen den konstmäßigaste framställning af det antingen redan bekanta eller det icke säkert bekanta. Kan det följande af historien medgifwa ett annat framgångssätt, så är förf. icke den som förnekar deß herrlighet. Kan han det icke, så hoppas han, att andra skola göra hwad han sjelf icke mäktat. För sin egen del är han nöjd om han i någon mån bidragit och för de följande tiderna i någon mån kan bidraga till wisshet i Swenske Kyrkans historia, till både en positiw och negatiw wißhet, eller både till den wißhet, i hwilken den werkliga sanningen wisar sig sådan som den är, och till den, i hwilken det osanna och osäkra framstår i sin dager." Med deßa ord i företalet s. 5 har Förf. bäst sjelf tillkännagifwit bokens förnämsta syftemål, äfwensom han lemnat en wink, huru den bör bedömas. Att för möjligheten af en god Swensk Kyrkhistorias ernående en sorgfällig kritik af byggnads-materialierna war ett oeftergifligt wilkor och något som först och främst borde företagas, har länge warit erkändt af de sakkunnige; äfwensom det bör wara tydligt för hwar och en, som af Hr R:s föregångare sökt winna insigt i ämnet. Det har hittills saknats en man, som genom förening af lärdom, noggrannhet och "kärlek" för saken warit ett sådant företag wuxen, samt beredwillig att för det möddofulla arbetets genomförande offra ett större mått af tid och kraft, hwarföre något hwar slutligen började twefka om en sådan stode att finna; till deß ändtligen för twistlarens öga framstod en bild, wid hwars första anblick han förtjust kunde utropa sitt "Hevreka".

Det inskränkta utrymmet förbjuder oß att här gå till wäga med den utförlighet och omständlighet så i loford som anmärkningar wid de serskilda detaljerna, som närwarande sæcu-

---

*) Sedan under utarbetandet af denna recension N:o 1 af Geijers Litteraturblad för 1839 utkommit, der utmärkta loford tilldelas ifrågawarande bok, hänwisa wi med allt skäl dertill, och anse blotta omnämnandet deraf af mera wigt än allt wårt eget tillgörande, som derefter i dubbelt asseende blir öfwerflödigt. Wi tro oß derföre ej böra spilla rum för en afgjord sak, utan skynda till redogörelsen för det lärorika arbetet.

lar-werk billigtwis torde anses höra påräkna. Wi hafwa derföre föresatt oss, att blott i möjligaste korthet widröra de puncter, hwari enligt wår öfwertygelse ett odeladt förtroende icke må lemnas Förf. Men först några ord om arbetets allmännare charakter.

Med alla bearbetningar af Sweriges Kyrkhistoria, om man undantager Spegels, har Förfs:s en egenskap gemensam, neml. utförlighetens. Häri kan ligga både förtjenst och motsatsen. Wäl torde en och annan läsare förmena, att en ganska försvarlig kyrkhistoria kunde företagas äfwen i en mindre skala än den nu tillämnade, helst Förf. äfwen lemnat rum för ethnographiska, cultur- och allmänt politiskt-historiska undersökningar men Förf. har sjelf på flere ställen wisat, att en sådan widlöftighet warit till största delen nödwändig för hufwudämnets fullständiga framställande. Deßutom bör ihågkommas, att Förf. börjat sitt arbete redan för ett decennium sedan, då Geijers historia ännu war outgifwen, i följd hwaraf det war för honom så mycket nödwändigare att till en del äfwen framställa den borgliga historien, dels derföre att han icke kunde åberopa någon författare, hwars meningar om det borgliga tillstån, det i Swerige på den tid, då christendomen der slog rötter, woro fullkomligt tillfredsställande, och dels derföre att utan en noggrann insigt i det borgliga förhållandet de kyrkliga tilldragelserna icke kunna rätteligen uppfattas. Deßutom är Geijers historia, såsom Förf. s. 299 till sin ursäkt anför er, "till följe af sin plan, mera ett aphoristiskt resultat af historisk forskning, än forskningen sjelf," då det deremot war Förfs:s hufwudsyfte att meddela icke blott undersökningarnes resultater utan ock deras gång och utweckling. Äfwen s. 13, der de ethnographiska och chorographiska forskningarne widtaga, anmärker Förf. sjelf, att deßa i betydlig mån bliswit öfwerflödiga genom Geijers och Schlyters under tiden utgifna afhandlingar; dock skall man äfwen här med nöje följa en förf., som icke skrider till sitt werk utan grundlig förberedelse, och icke tycks nedskrifwa en rad utan noggrannt betänkande. Till fleres saknad har Förf. utelemnat Skildringen af christendomens beskaffenhet wid den tidpunct, då den närmade sig Swerige och inträdde inom deß gränser. Uti en sådan skildring hade Förf. ämnat ingå, enligt s. IV, men afstod från denna plan, på det han icke skulle alltför långt afledas från sitt ämne och de studier, som för dettas skull hufwudsakligen måste upptaga honom. "Åt minstone i detta hänseende hoppas Förf. att undgå förebråelser för en obehörig utförlighet."

Att Förf. besitter en stor kritisk förmåga är en sak, som knappast behöfwer nämnas. Det är derföre högst sällan bristande kritik kan honom förebrås. Snarare kunde man någon gång lägga honom till last hyperkritiska sympathier. Det gäller äfwen i någon mån om honom, hwad Hagberg träffande anmärkt såsom ett öfwerwägande drag hos den fransyske konstdomaren **Gustave Planche**, att han fäster sig med ett sådant skarpsinne wid enskildheter, att sjelfwa det wäsendtliga och hufwudsakliga lemnas å sido eller åtminstone kommer till korta wid jämförelsen med den stränga detalj-forskningen.

(Forts.)

År 1838 utkom ett nytt arbete af wår widtberömda Botanist Elias Fries: **Epicrisis Systematis Mycologici seu Synopsis Hymenomycetum. Upsl. 1836—38.** Denna rastlöst werksamma wetenskapsman utgaf näst förut **Flora Scanica. N. I. af Corpus Florarum Provincialium.** — Bibel-Committéen utgaf samma år prof-öfwersättning af Jeremias. Förut har den utgifwit: Psaltaren, Hjob, Ordspråksboken, Predikaren, Höga Wisan, Ruth, Esra, Nehemias och Esther. Det är naturligt att detta förslag till ett nationalwerk skall wara underkastadt högst olika omdömen. De som dock taga närmare kännedom om motiverna, skola tillerkänna de lärda öfwersättarena flera stora förtjenster.

Philosophiens studium såsom bildning till sann humanitet. Tal wid Rectors-ombytet Wårtermin 1838 af J. W. Malmstedt, Phil. Lector. Enligt Consistorii beslut till tryckt lemnadt. Carlstad. 1838. 19 sid.

Det är hugneligt, att Lectorerna börja hålla tal wid Rectorsombytet på swenska, ej på latin, samt att de låta trycka sina tal, hwarigenom man kan döma öfwer deras wetenskapliga bildning. Så widt wi weta, har början härtill skett i Carlstad, troligen genom den nitiska Biskopens uppmaning. Förra Rectorn, Lector Söderberg, utgaf sitt tal: Augusti tidsålder jemförd med wår, hwilket, man må derom för öfrigt säga hwad man will, har mycket rätt sinnrikt och eget. Det närwarande är snarare utkastet till en afhandling än ett tal, hwilket icke är någon förebråelse, ty fraserna tid börjar på att wara förbi. Förf. har ej satt filosofien i en nimbus af fraser, han talar populärt och ej illa. Hans åsigter dela wi ej i allt. —

Utländsk Litteratur.

Balzacs nyaste roman är: Etudes de Moeurs au XIX:e Siècle (La femme superieure, La maison Nucingen, La Torpille.)

Uebersicht der niederländischen Volks-Litteratur älterer Zeit. Von F. J. Mone. Tübingen. 1838. (2 Th. 6 gr.) Den berömda Förf. har här gifwit ett lärdt och grundligt arbete öfwer ett annat lands Litteratur, bättre än någon Nederländare sjelf mähända förmått det.

Herborts von Fritzlâr liet von Troye. Herausg. v. G. K. Frommann. Quedlinburg. 1837. [1 Th. 20 gr.) Detta arbete, som här utgafs i 5:te delen af Baßes Nationalbibliothek, skrefs omkring 1200, imiterande Heinrich v. Veldeck.

Gefle, hos A. P. Landin.